

نیز برای آنها ارائه نشده است) و به بقیه انواع کتابخانه‌ها که همواره در تقسیم‌بندی کتابخانه‌ها لحاظ می‌شوند، یعنی کتابخانه‌های تخصصی، کودکان، دانشگاهی، منطقه‌ای، و واسپاری^۴ اشاره‌ای نشده است.

شاید اگر نویسنده^۵ محترم با دقت نظر بیشتری به منابع و متون معتبر رشته کتابداری می‌نگریست، مدخل‌ها از صحت و اعتبار بیشتری برخوردار می‌شدند. برای مثال واژه‌های سرعنوان و سرشناسه که به ترتیب در مقابل واژه‌های Heading و Main Entry قرار می‌گیرند در این فرهنگ در جای خود واقع نشده‌اند. یعنی نه تنها نمی‌توان آنها در ردیف الفبایی خود در بخش اول کتاب یعنی نمایه، مشروح فارسی یافت، بلکه در قسمت چهارم یعنی بخش انگلیسی به فارسی نیز دو واژه Heading و Main Entry به این صورت معنا شده‌اند.

Main Entry: سر در آیه ماده اصلی، ماده وارده اصلی، برگه مادر، شناسه اصلی. که در واقع می‌توانست به جای تمام اینها فقط واژه سرشناسه را قرار دهد. و Heading: سرشناسه که اساساً معادل غلطی برای این واژه است و برای آن اصطلاح سرعنوان به کار گرفته می‌شود.

مثال‌های فوق در واقع موارد بسیار روشن و واضحی بود که با یک تورق ساده در کتاب می‌توان آنها را مشاهده کرد و مطمئناً با دقت بیشتر موارد بسیاری از این دست را می‌توان در این کتاب یافت. مضاف بر اینکه این‌ها تنها مواردی بود که در موضوع کتابخانه و کتابداری مطرح می‌شد و بی‌شک در سایر موارد مانند کامپیوتر، چاپ و نشر، و مدخل‌های مرتبط با ادبیات - که اساساً مشخص نیست چگونه می‌توان حضور آن را در این فرهنگ توجیه کرد - نیز می‌توان مدخل‌های قابل بحث زیادی را جستجو کرد.

علاوه بر تمام این موارد ذکر شده در این فرهنگ بعضاً به واژه‌هایی برخورد می‌کنیم که در هیچ‌یک از حوزه‌های مذکور نیز نمی‌گنجد و دلیل حضور آنها در این فرهنگ برای مراجعه‌کننده مجهول باقی می‌ماند. مواردی مانند توافقنامه، توجیه (که مشخص نیست به چه دلیل معادل واژه، ایهام قرار گرفته است)، پرچم، هزینه پست، هزینه تبلیغات، هزینه تولید، و... از این دست هستند.

شاید به نوعی دلیل تشتت و بی‌منطقی که در این مدخل‌ها به نظر می‌رسد، این نکته باشد که نویسنده در واقع حدود و ثغور کار خود را از ابتدا مشخص نکرده است، از این رو فرهنگ کتاب برای ما از هر دری سخنی دارد، بدون اینکه بتوانیم به این سخنان اعتماد کنیم!

پانویس‌ها:

۱. علیرضا پورممتاز، فرهنگ کتاب: فارسی، انگلیسی، آلمانی. همراه با گنجوازه‌های فارسی و انگلیسی (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۷)، ص ۷.
۲. همان، ص ۵۲۸.
۳. همان، ص ۵۲۵.
۴. پوری سلطان و فروردین راستین، اصطلاحنامه کتابداری (تهران: کتابخانه جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۲).

تلاش در جهت غبار روبی از چهره گنجینه‌های مکتوب گفتگو با اکبر ایرانی‌مدیرعامل «مرکز نشر میراث مکتوب» ● گفتگو از کیومرث درخشان

فارسی به رشته تحریر درآورد. از اواخر سال ۷۳ تاکنون مدیریت دفتر نشر میراث مکتوب (وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی) برعهده اوست. در این سالها دو کتاب فیض‌الدومع در شرح حال و زندگانی حضرت امام حسین (ع) اثر بدایع نگار تهرانی و شرح دعای صباح اثر ملامصطفی خوئی را تصحیح، تحقیق و منتشر کرده است. همچنین تفسیر شافع حشر از صدرالدین ثانی دشتکی و تفسیر خزائن الانوار خاتون آبادی و تصحیح مجدد العروة الوثقی به ضمیمه تفسیر عین‌الحیة شیخ بهایی توسط مؤلف در دست تحقیق، تصحیح و انتشار می‌باشد.

یادآوری می‌شود تاکنون توسط این دفتر چند اثر قرآنی از جمله تفسیر تاج‌الترجم ابوالمظفر اسفراینی، بخشی از تفسیر کهن به پارسی و تفسیر مفاتیح‌الاسرار شهرستانی منتشر و آثاری چون تفسیر بصائر یمینی، دقائق التأویل ابوالکارم حسنی و تفسیر لطایف‌العرفان درواجکی در دست تصحیح می‌باشد.

بی‌شک سرزمین پرگهرمان ایران همواره مظهر علم و اندیشه و عالمان گرانقدری بوده است. و تمدن دیرینه ایرانی با علم و دانش آمیخته و مهر دانشمندی بوده که فرهنگ و تمدن غربی تا حدود زیادی پیشرفت اولیه خود را وامدار شرق، مخصوصاً ایران بوده است. فرهنگ و اندیشه ایرانی آنگاه که فرهنگ غنی اسلامی را با آغوش باز پذیرفت، خود را غنی‌تر ساخت. شخصیت‌های اسلامی بی‌نظیر مثل ابن‌سینا، فارابی، خواجه نصیر طوسی، حافظ شیرازی، ملاصدرا و دهها دانشمند دیگر، از سرزمین پربرکت ایران اسلامی برخاسته و هر یک نقطه عطفی در تاریخ تحولات علمی و فرهنگی بوده‌اند.

مطالعه در آثار علمی و تحقیقی این اندیشمندان

اکبر ایرانی قمی متولد ۱۳۴۱ هجری شمسی دوره ابتدایی و راهنمایی را در یکی از مدارس جنوب تهران طی کرد. تحصیلات متوسطه را در قم گذراند. سال ۶۱ وارد دانشگاه امام صادق علیه‌السلام تهران شد. علوم و معارف اسلامی و الهیات را در این دانشگاه تحصیل نمود. پایان‌نامه دانشجویی خود را در موضوع روش‌شناسی تفسیر تبیان نوشت. سال ۶۸ با اخذ رتبه کارشناسی ارشد فارغ‌التحصیل شد. اواخر سال ۶۸ تفسیر مختصر سوره حمد شیخ بهایی را به نام العروة الوثقی تصحیح کرد. در همین زمان با همکاری یکی از محققان دارالقرآن الکریم مدرسه حضرت آیه‌الله العظمی گلپایگانی - رحمة‌الله علیه - فهرستی از رسائل و کتب علوم قرآنی موجود در کتابشناسیها تألیف شد که تاکنون چاپ نشده است. سال ۶۹ کتاب امامه علی بین العقل والقرآن را ترجمه نمود. این کتاب به همراه روش شیخ طوسی در تفسیر تبیان و هر دو توسط انتشارات سازمان تبلیغات اسلامی چاپ شد. سال ۷۰ همکاری خود را با دفتر مطالعات دینی هنر حوزه هنری آغاز کرد. علاقه به مباحث نظری هنر وی را واداشت تا تحقیقاتی درباره مباحث موسیقی در ابعاد مختلف آن انجام دهد. نخست کتاب هشت گفتار پیرامون حقیقت موسیقی غنائی را گرد آورد. در این دوران با واحد تلویزیونی حوزه هنری قرارداد کتابی به نام فهرست موضوعی تراجم معتقد کرد. این فهرست شامل بیش از ۳ هزار کتاب چاپی درباره شرح حال انبیاء، ائمه اطهار (ع) و مشاهیر است که در کتابخانه آیه‌الله مرعشی نگهداری می‌شود. انتشارات کتابخانه آیه‌الله مرعشی آن را منتشر کرده است. و طی سالهای ۷۱ و ۷۲ به تکمیل تحقیقات موسیقائی خود پرداخت و دو کتاب دیگر به نامهای دیدگاه پنجم (بررسی مبانی موسیقی از دیدگاههای فقهی، عرفانی، فلسفی و علمی) و کتاب موسیقی در سیر تلاقی اندیشه‌ها و پنج رساله فقهی

◀ در ایران از اولین کسانی که مبادرت به تصحیح متون کرد حنین بن اسحاق بود که نسخه‌ای از علم طب را مقایسه و تصحیح کرد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

افسوس که بخل گنجوران، پراکندگی دست‌نوشته‌ها در بلاد، غرابت خط و زبان، منحصر به فرد یا کم شمار بودن نسخه‌ها، تشتت و اختلاف ضبطها و موجباتی از این دست، این گنجینه بیکران را از دسترس آرزومندان و مشتاقان دور نگه داشته است. از این روی تصحیح متون، گنج‌یابی و احیای فرهنگ است. و باید گفت اقدامی است ناگزیر و برخی از صاحب‌نظران، حسن اجرای برنامه‌ها و طرحهای پژوهشی در عرصه زبان و ادب و تاریخ ما را تنها زمانی عملی شمرده‌اند که بر ویرایشهای انتقادی معتبر از متون مبتنی باشد.

با آنکه بیش از یک قرن از ورود صنعت چاپ به ایران می‌گذرد، هنوز بسیاری از میراث فرهنگی قلمرو زبان فارسی و ایران اسلامی در میان اوراق و کتب خطی در کتابخانه‌های عمومی یا مجموعه‌های خصوصی در گوشه و کنار جهان نهفته است.

بازیابی و تصحیح هزاران متن شناخته و ناشناخته،

برجسته تاریخ اسلام و ایران، به منزله بهره جستن از گذشته به عنوان سکوی پیشرفت به آینده‌هاست. جای بسی تأسف و حسرت است که از یک سو، بسیاری از آثار و میراث گرانقدر این بزرگان تاریخ‌ساز را شرق‌شناسان غربی چاپ و نشر کرده‌اند و از دیگر سوی، هنوز بسیاری از رسائل و کتب فارسی و عربی کتابخانه فرهنگ اسلامی از دسترس محققان به دور مانده و دست حمایت فرهنگ‌دوستان از عرضه علمی و دقیق آن کوتاه بوده است. در این میان، بخشی از آثار گرانبهای متفکران و عالمان ایران و اسلام، به صورت نسخ خطی و دست‌نوشته کم و بیش برجا مانده است.

نسخه‌های خطی در حقیقت کارنامه دانشمندان بزرگ و نوابغ فکری عالم اسلام و هویت‌نامه مسلمانان جهان، از جمله ایرانیان است. برعهده هر نسلی است که این میراث پراچ را پاس دارد. و برای شناخت تاریخ و فرهنگ و ادب و سوابق علمی خود به احیاء و بازسازی آن اهتمام ورزد.

که از هزاران سال بازنیاشته و اندوخته شده، کاری است بس خطیر. و با همه کوششهایی که در سالهای اخیر برای شناسایی این ذخایر مکتوب و تحقیق و تتبع در آنها انجام گرفته و صدها کتاب و رساله ارزشمند انتشار یافته، هنوز کار ناکرده بسیار است و هزاران کتاب و رساله خطی موجود در کتابخانه‌های داخل و خارج کشور شناسانده و منتشر نشده است. بسیاری از متون نیز، اگرچه بارها به طبع رسیده، منطبق بر روش علمی نیست و به تحقیق و تصحیح مجدد نیاز دارد.

دفتر نشر میراث مکتوب نهادی است که از پیشاهنگان احیای موارث دست‌نوشته‌های فرزندانگان به شمار می‌رود. آنچه در ذیل می‌آید گفتگوی صمیمانه ما با آقای اکبر ایرانی مدیرعامل این مرکز می‌باشد با تشکر از ایشان که با توجه به ضیق وقت، فرصتی جهت مصاحبه در اختیار ما قرار دادند.

● آقای ایرانی لطفاً از تاریخچه فعالیت در زمینه شناسایی، احیاء و نشر میراث مکتوب و نسخ خطی در ایران و دنیا بگویید؟

○ تاریخچه تصحیح متون در ایران به قرن چهارم و پنجم برمی‌گردد. ولی در کشورهای اروپایی به لحاظ وجود متون مقدس که محققین نسخه‌های متون مقدس یا آثار فلاسفه را مقابله و تصحیح می‌کردند. مقدم‌تر از ایران بوده است. در ایران از اولین کسانی که مبادرت به تصحیح متون کرد حنین بن اسحاق بود که نسخه‌هایی از آثار طبّی را با چند نسخه‌ای که از آن کتابت شده بود مقایسه کرد و یک نسخه صحیح‌تر را تأیید کرد. که از روی آن درس طب تدریس می‌شد. روش تدریس در گذشته به صورت املاء و تقریر بود. به این صورت که استاد متنی را برای شاگردان قرائت می‌کرد و شاگردان تقریر می‌کردند. و آنچه شاگردان می‌نوشتند حکم نسخه‌های متعدد کتابی را که استاد تدریس می‌کرد، داشت. لذا از یک متن، متون متعددی ارائه می‌شد. و سالها بعد از روی نسخه‌های موجود، نسخه‌های دیگری تکثیر می‌شد. زیرا تنها راه تکثیر کتب، استنساخ و نوشتن با قلم بر روی کاغذهایی که از پوست آهو و برگ درختان ساخته می‌شد، بود و کسانی که این کار را انجام می‌دادند به ورّاقین معروف بودند. که صفحه‌آرایی و جلدسازی نیز جزو وظایف آنها بود. اما روش تصحیح فنی و علمی از اواخر دوره قاجار شروع شد. کسانی مانند مرحوم ملک‌الشعراء بهار و محمدخان قزوینی به ترویج این فن، همت گماشتند. و مطابق اسلوب تصحیح متونی که از غربیها دیده بودند، شیوه جدیدی را ابداع کردند که متناسب با زبان و ادبیات فارسی و عربی و متناسب با فرهنگ کتابت و تألیف در ایران بود، آثار مهم ادبی و تاریخی ایران را تصحیح کردند. به این معنا که تلاش کردند قدیمی‌ترین نسخه کتاب را از مراکز نگهداری نسخه‌ها از داخل و خارج جمع‌آوری کردند و نسخه‌ها را با هم مقایسه کردند و نسخه‌های بدل را مشخص کردند و مصادر و منابع مؤلف را هم پیدا کردند و غلطهای نسخه‌ها را بیان کردند. درباره شرح حال و اهمیت مؤلف و اهمیت نسخه‌ها، مطالب ضروری را در مقدمه‌ها نوشتند و کم‌کم فن تصحیح متون در ایران رواج یافت.

● میراث مکتوب پیشینیان چه سهمی در شکل‌گیری

○ میراث مکتوب ایران، هویت‌نامه فرهنگی ما را تشکیل می‌دهد. آنچه که از گذشتگان تاکنون به دست ما رسیده، فرهنگ و تمدن ایران و دنیای غرب را متحول کرده است. در گذشته از قرن سوم تا هشتم فرهنگ و تمدن شکوفای ایران توانست نفوذ گسترده‌ای در دنیای غرب و عرب و اروپا و اندلس و افریقا داشته باشد. و تمدن غرب را تحت تأثیر قرار دهد. دانشمندان بسیاری که به این کشورها مسافرت کردند علوم ایرانی و اسلامی را ترویج کردند و باعث گسترش دین اسلام و شکوفایی علم و تمدن در کشورهای عقب‌افتاده اروپایی و افریقایی آن زمان شدند. غربیها در متون مختلفی اعتراف کرده‌اند که پیشرفت تمدن صنعتی خودشان را مدیون دوران شکوفایی ایران - که قرن چهارم تا هشتم است - می‌دانند. به علت اینکه در آن زمان سیل دانشمندان ایرانی روانه کشورهای مختلف دنیا شدند و علم و فرهنگ پیشرفته خود را به جوامع دیگر منتقل کردند.

همچنین فرهنگ و تمدن فعلی ایران، یادآور گذشته شکوهمند ماست. و هویت ملی ما ایرانیان بازیافته دوران شکوهمند گذشته ماست. و نسل امروز می‌بایست با افکار مترقی پیشینیان خود آشنا شود و بدان افتخار کند. و از آن بهره گیرد. چه اینکه علوم قدیمه در موضوعهای مختلف مانند طب و نجوم و فیزیک و شیمی و تاریخ و جغرافیا و علوم محض علاوه بر اینکه تاریخ علم در ایران را برای ما روشن می‌کند همواره نکات ناشناخته‌ای در این علوم وجود داشته و دارند که به مرور زمان توسط دانشمندان امروزین کشف می‌شود و مورد توجه قرار می‌گیرد. چنانچه قانون ابن سینا که از ۵۰۰ سال پیش در اروپا چاپ سنگی شده و مورد توجه دانشمندان اروپایی قرار گرفته، اکنون نیز در برخی دانشگاهها به عنوان طب قدیم تدریس می‌شود. علم داروشناسی جدید که رویکردی به طب گیاهی و طب سنتی دارد، بهره‌های بسیاری از بخش قرابازین (داروشناسی) کتابهای ابن سینا و الحاوی رازی دارد. و این کتب مورد تدریس واقع می‌شود.

● در زمینه اهداف و عملکردهای دفتر نشر میراث مکتوب برای ما توضیح دهید.

○ دفتر نشر میراث مکتوب در اواخر سال ۱۳۷۳ به همت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی بنیان نهاده شد تا با حمایت از کوششهای محققان و مصححان و با مشارکت مراکز علمی و تحقیقی و مؤسسات نشر، در داخل و خارج از کشور، سهمی در نشر میراث مکتوب داشته باشد و مجموعه‌ای ارزشمند از متون و منابع تحقیق به پژوهندگان و فرهنگ‌دوستان تقدیم دارد.

اهداف و وظایف این دفتر به اجمال از این قرار است:
- شناسایی و معرفی آثار خطی ارزنده دانشمندان و متفکران حوزه فرهنگ و تمدن اسلام و ایران

- تحقیق و نشر نسخه‌های ارزشمند متون اسلامی و ایرانی
- تحقیق و نشر رساله‌های خطی و متون چاپ سنگی

- کمک به ایجاد زمینه‌های مناسب جهت تبادل آراء مصححان و محققان و مراکز تحقیقاتی در داخل و خارج از کشور

- حمایت از محققان، مصححان و ناشران داخلی و خارجی در احیای متون

- کمک به گسترش آموزش مبانی و اصول تصحیح انتقادی متون، تألیف و ترجمه متون تخصصی

- کمک به گسترش شبکه‌های اطلاع‌رسانی آثار خطی

- کمک به تنظیم و انتشار فهراس نسخه‌های خطی مجموعه‌های فهرست شده

- انتشار نشریات ادواری اطلاع‌رسانی و تخصصی درباره متون خطی و تحقیقات در این زمینه

- تلاش در جهت تدوین و تصویب قانون ملی حمایت از میراث مکتوب

- تلاش در جهت تدوین و تصویب حقوق مصححان و محققان آثار خطی

وظایف این دفتر را نیز به اجمال چنین می‌توانیم برشماریم:

- برقراری ارتباط و تبادل اطلاعات با مراکز و مؤسسات مرتبط با متون خطی و سایر مؤسسات علمی در داخل و خارج کشور، به منظور شناسایی و معرفی آثار خطی و انجام مبادلات فرهنگی از طریق مبادله خدمات و کالاهای فرهنگی

- تهیه میکروفیلم، عکس و کپی از نسخه‌های خطی داخل و خارج کشور

- مشارکت و سرمایه‌گذاری با سایر مراکز و مؤسسات داخل و خارج کشور در تحقیق و تصحیح متون و نیز سایر طرحهای مطالعاتی مورد نیاز مرکز

- همکاری با کنگره‌های بزرگداشت مفاخر علمی و فرهنگی در جهت احیا و نشر آثار آنان

- مشارکت و سرمایه‌گذاری با اشخاص حقیقی و حقوقی داخل و خارج به منظور تهیه و نشر کتابهای نفیس و مرجع

- ارائه خدمات مشاوره‌ای و حمایت و راهنمایی مصححان به ویژه دانش‌آموختگانی که رساله تحصیلی خود را به تصحیح متون اختصاص دهند.

- شرکت در مجامع و سمینارهای مرتبط با اهداف مرکز در داخل و خارج کشور

- برگزاری جلسات گفت‌وگو، میزگردها، سمینارها و کنگره‌ها درباره مسائل و مشکلات تصحیح متون و معرفی آثار خطی ارزشمند و موضوعات مختلف مرتبط با اهداف مرکز

- برگزاری دوره‌های آموزشی اصول و مبانی تصحیح متون و موضوعات مرتبط و نشر جزوات و کتابهای آموزشی

- ایجاد و تأسیس مراکز و شبکه‌های اطلاع‌رسانی آثار خطی و تحقیقات و دیگر مسائل مرتبط و تسهیل شرایط بهره‌برداری محققان و مصححان از آنها با رعایت ضوابط مربوط به استفاده از اطلاعات مورد نظر - تأسیس و اداره کتابخانه‌های تخصصی و

◀ نسخه‌های خطی در حقیقت کارنامه دانشمندان بزرگ و نوابغ فکری عالم اسلام و هویت‌نامه مسلمانان جهان. از جمله ایرانیان است. شخصیت‌های اسلامی بی‌نظیر چون، ابن سینا، فارابی، خواجه نصیرالدین طوسی، حافظ شیرازی، ملاصدرا و... از سرزمین پربرکت ایران اسلامی برخاسته و هر یک نقطه‌عطفی در تاریخ تحولات علمی و فرهنگی بوده‌اند

تحقیقاتی با اخذ مجوز لازم

- ترجمه متون خطی فارسی ارزشمند به عربی یا زبانهای دیگر

- انجام فعالیتهای انتشاراتی و خدمات فنی و تأسیس مرکز نشر به منظور انتشار کتاب، نشریات و مطبوعات و نیز اقدام به تأسیس و تجهیز چاپخانه با اخذ مجوز لازم

- برپایی نمایشگاه و فروشگاه اختصاصی از آثار و تولیدات مرکز و دایر کردن کتابفروشیها و نمایندگیهای مورد نیاز در سایر نقاط

- قبول و تصدی نمایندگی مراکز و مؤسسات علمی، فرهنگی، اطلاع‌رسانی، انتشاراتی و مطبوعاتی داخلی و خارجی به منظور توزیع و صادرات واردات کتاب و کالاهای فرهنگی در داخل و خارج کشور و شرکت در نمایشگاههای بین‌المللی کتاب

- سرمایه‌گذاری و مشارکت در اجرای طرحهای پژوهشی و اقدام به تأسیس و راه‌اندازی مراکز و

تشکلهای تحقیقی در جهت ارتقاء تواناییها و تثبیت بنیه مالی مرکز در چارچوب مقررات مربوط
 دفتر نشر میراث مکتوب در پنجمین سال فعالیت خود، توفیق آن را داشته تا با همکاری محققان و مصححان فرزانه و مشارکت ناشران فرهیخته، قریب به ۷۵ اثر مکتوب را در حوزههای علوم و معارف اسلامی، زبان و ادبیات فارسی، میراث ماوراءالنهر، تاریخ و جغرافی، علوم و فنون، کتابشناسیها و فهرستهای متون خطی به جامعه فرهنگی عرضه نماید. و بیش از ۶۰ اثر دیگر را در دست تصحیح و آمادهسازی قتی و در آستانه چاپ و نشر داشته باشد.

● آقای ایرانی چه آثاری نسبت به آثار دیگر اولویت انتشار دارند؟

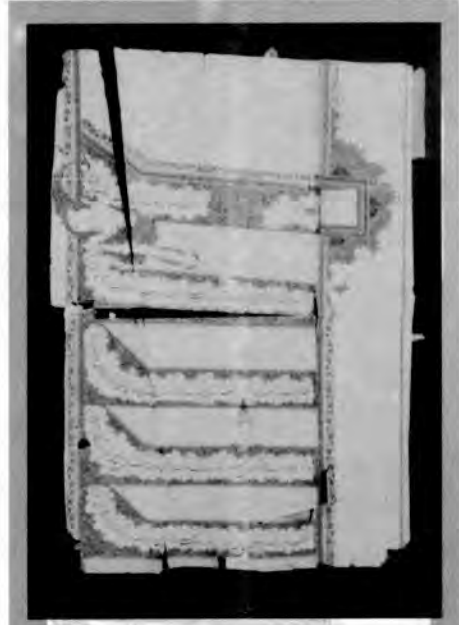
○ نسخه‌های خطی بر اساس ملاکهای زیر گزینش می‌شوند.

- ۱- خطی نفیس و منحصر به فرد (از لحاظ موضوع، محتوا، زبان و ادبیات)
- ۲- فارسی شیعی قرن سوم تا چهاردهم (با رعایت اولویت)
- ۳- فارسی اهل سنت پیش از قرن نهم (با داشتن امتیازات علمی، محتوایی، کاربردی، زبانی و ادبی و منحصر به فرد و نفیس بودن یا رعایت اولویت).
- ۴- خطی عربی شیعی از علمای طراز اول شیعه (با رعایت اولویت و توان انتشار آن)
- ۵- خالی بودن آثار از مطاعن، تشنیعات، مسائل تفرقه‌انگیز و خلاف ادب و اخلاق
- ۶- بداعت موضوع و محتوا
- ۷- تحقیقی و علمی بودن
- ۸- جامعیت و شمول موضوعات
- ۹- داشتن نثر فارسی خوب
- ۱۰- کاربردی بودن
- ۱۱- نوآوری داشتن

و اولویت موضوعات نیز بدین گونه‌اند:

- ۱- ترجمه قرآن و کتب حدیث ۲- ترجمه‌های کهن فارسی در موضوعات مختلف ۳- تفسیرهای فارسی ۴- علوم قرآن ۵- سیره پیامبر اکرم (ص) و ائمه اطهار (ع) ۶- تاریخ اسلام و ایران ۷- کلام، فلسفه، اخلاق و عرفان اسلامی ۸- ادبیات فارسی و علوم بلاغی ۹- علوم کاربردی، طبیعی، محض و پایه ۱۰- هنرها، فنون و صنایع.

یادآوری می‌کنم، آنچه در گذشته بیش از همه در امر تصحیح متون مورد توجه بوده، نشر متون ادبی، عرفانی و بعضاً فلسفی بوده که شاید این شبهه را در ذهن برخی افراد به وجود آورد که دانشمندان مسلمان ایرانی به علم و دانش به معنای خاص آن، اهتمام نداشته‌اند؛ غافل از آنکه علمای بزرگ غرب قرن‌ها، خوشه‌چین خرمن معارف و علوم پرفیض اسلامی بوده‌اند. لذا دفتر نشر میراث مکتوب می‌کوشد تا احیای متون علمی را نیز مورد توجه بیشتر قرار دهد. و با توجه به آنچه گفته شد، نسخه‌های منتخب و تهیه شده، طبق ملاکهای گزینش و شرایط عمومی نسخه و رعایت اولویت موضوعی، توسط شورای علمی این دفتر، مطالعه و بررسی و پس از تأیید به تصویب می‌رسد. ضمناً هر

با آنکه بیش از یک قرن از ورود صنعت چاپ به ایران می‌گذرد، هنوز بسیاری از میراث فرهنگی قلمرو زبان و ادبیات فارسی و فرهنگ اسلامی در میان اوراق و کتب خطی در کتابخانه‌های عمومی یا مجموعه‌های خصوصی در گوشه و کنار جهان نهفته است.

کتاب به تناسب موضوع آن، به نظر و تأیید حداقل دو تن از استادان صاحب‌نظر و کارشناس آن موضوع می‌رسد.

● با توجه به اینکه برخی از نسخ نایاب و دیرینه علمی ما در موزه‌های خارج از کشور هستند برای دسترسی به آنها و بهره‌گیری از منابع خارجی، با مراکز تحقیقات علمی خارج از کشور، چگونه ارتباط برقرار می‌کنید؟

○ با توجه به اینکه در طول ۵۰۰ سال گذشته وقتی که مستشرقین و اروپائیان از نزدیک با کتابخانه‌ها و منابع علمی ایران آشنا شدند و به اهمیت آنها پی بردند به طرق مختلفی اقدام به غارت و سرقت و خرید و بردن منابع مهم فارسی و عربی به کشورهای خودشان کردند. لذا در کتابخانه‌های مختلف دنیا از جمله فرانسه، انگلیس، ایرلند شمالی، بالکان، یوگسلاوی، بوسنی، آمریکا، آفریقا، ایتالیا، نسخه‌های مختلفی که بعضاً به هزاران نسخه می‌رسد برده شده و در آنجاها نگهداری می‌شود. و ما به عنوان اینکه بخش اندکی از کارهای مهم را شناسایی کنیم و در ایران منتشر کنیم و برگردانیم. سعی کرده‌ایم با بعضی از مراکز تحقیقاتی و

علمی توافقنامه‌هایی امضاء کنیم و از طریق آنها به آثار خوب دست پیدا کنیم. و با مشارکت و همکاری آنها این آثار را در ایران منتشر کنیم. از جمله این مراکز، انستیتوی ابوریحان بیرونی، آکادمی علوم ازبکستان، کتابخانه ملی پاریس، انستیتوی آثار خطی تاجیکستان، مرکز تحقیقاتی فرانسه در لبنان، و مرکز شرق‌شناسی فرانسه در سوریه و برخی دیگر از کتابخانه‌های معتبر دنیا مکاتباتی برای دریافت نسخه‌های خطی دنیا داشتیم و اعلام آمادگی کردیم. و در حال حاضر چندین کتاب فارسی و عربی که قرار است به طور مشترک با برخی از این مراکز منتشر کنیم، تحقیق و تصحیح شده و بعضاً زیر چاپ است. که از این طریق هم روابط فرهنگی و تبادل آثار علمی گسترش پیدا خواهد کرد و به اعتبار علمی دفتر خواهیم افزود. و هم به آثار ارزشمندی که در مراکز علمی دنیا وجود دارد دست خواهیم یافت. همچنین در نمایشگاه‌های کتاب سوریه، لبنان، قاهره و فرانسه شرکت کرده‌ایم و آثار فارسی و عربی خود را به نمایش و فروش گذاشته‌ایم و مورد استقبال ایرانیان و خارجیان علاقمند به فرهنگ ایرانی قرار گرفته است. و با توجه به اینکه اینگونه آثار قرن‌ها پیش تألیف شده، همه این مراکز به شدت برای انتشار آنها، اظهار علاقه و مساعدت کرده‌اند و از هرگونه کمکی که مقدور بوده دریغ نکرده‌اند.

● ارتباط و میزان همکاری مجامع و مراکز علمی داخلی با دفتر چگونه است؟

○ برای احیاء جریان اصیل فرهنگی، تلاش کرده‌ایم که از حالت یک ناشر صرف خارج شویم. نزدیک به ۴۰ عنوان اثر، با مشارکت ناشران فرهنگی دیگر منتشر شده است. و ناشران در نشر این آثار از لحاظ مادی و حقوقی با ما مشارکت کرده‌اند و به لحاظ اهمیت احیاء آثار کهن و اینکه گردش مالی این آثار و فروش آنها، اندک و کند انجام می‌شود، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی همواره مشوق و یاری‌دهنده اصلی بوده است. و برخی سازمانها مثل سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی و شورای گسترش زبان فارسی و برخی کتابخانه‌های تخصصی در قم مانند کتابخانه تاریخ اسلام و ایران در انتشار این مجموعه به ما یاری رسانده‌اند.

● با چه مشکلات و محدودیتهایی در زمینه فعالیت‌هایتان مواجه هستید؟

○ یکی از مشکلات، شناسایی آثار خطی ارزشمند و مهم است که با کمک اساتید کار آزموده، برخی فهرست‌نویسان معاصر و اساتید دانشگاهها بخشی از این مشکل را حل کرده‌ایم. در دسترسی به نسخه‌های خطی با مشکل جدی در خارج و داخل روبرو هستیم. وقتی که برای گرفتن نسخه‌ها به کتابخانه‌ها مراجعه می‌کنیم هزینه دریافت یک نسخه را در اختیار قرار می‌دهیم ولی برخی کتابخانه‌ها، مثل کتابخانه مجلس شورای اسلامی، دانشگاه تهران و... برای دریافت نسخه‌های موردنیاز شرایط دشواری را پیشنهاد می‌دهند که برای ما مقدور نیست. بعضاً پیشنهاد می‌دهند، نسخه‌ای که مشغول کار هستیم با مشارکت آنها منتشر شود. بدون اینکه از لحاظ مالی کمکی بکنند.

یا اظهار می‌دارند این نسخه، نسخه نفیسی هست و ما خودمان در آینده آن را منتشر خواهیم کرد، و ما بودجه انتشار آن را برای خودمان تأمین خواهیم کرد. هرچند تاکنون هیچ اثری منتشر نکرده‌اند ولی از همکاری دریغ نموده‌اند.

برای حل مشکل فوق پیش‌بینی قانونی را کرده‌ایم که به شورای انقلاب فرهنگی پیشنهاد خواهیم کرد که مرکزی متولی اظهار نظر درباره نسخه‌های خطی در داخل کشور تأسیس شود. و هر اثری که قرار است تحقیق و تصحیح شود با جلب نظر و مشورت این مرکز انجام گیرد و کلیه کتابخانه‌های بزرگ که نسخه‌های خطی را نگهداری می‌کند، موظف به همکاری با این مرکز باشند.

● از قرار اطلاع، دفتر نشر میراث مکتوب در زمینه پایان‌نامه‌های دانشجویی نیز فعالیت دارد. لطفاً توضیح دهید که دفتر، چه حمایت‌هایی را از دانشجویان در این زمینه به عمل می‌آورد؟

○ یکی از توفیقات این مرکز حمایت از پایان‌نامه‌های دانشجویان دوره‌های فوق‌لیسانس و دکتری در رشته‌های مختلف علوم انسانی بوده است. هم در پیشنهاد دادن نسخه برای پایان‌نامه، هم در تهیه نسخ خطی در حروف چینی و صفحه‌آرایی پایان‌نامه و هم راهنمایی‌های کارشناسان در تحقیقات پایان‌نامه و هم در چاپ و انتشار پایان‌نامه‌ها، توفیقاتی داشته‌ایم. و تاکنون نزدیک به ۱۵ عنوان از ۷۵ عنوانی که منتشر کرده‌ایم اختصاص به این موارد دارد. و حدود ۱۰ عنوان پایان‌نامه در حال حاضر در دست دانشجویان در دست تحقیق و تصحیح داریم و برای مراجعین که طالب نسخه‌های مطلوب و مفید و مناسب هستند نیز تحقیق می‌کنیم و از طریق فهرستهای نسخه‌های خطی عناوینی را برای تحقیق پیشنهاد می‌کنیم و یکی از اهداف والای مرکز، ترویج فرهنگ احیای متون در بین دانشجویان رشته‌های علوم انسانی می‌باشد که خوشبختانه مورد استقبال اساتید و گروه‌های آموزشی دانشگاه‌های مختلف قرار گرفته است.

● لطفاً بفرمائید چه پشتیبانات و اقداماتی برای جلب حمایت‌های مادی و معنوی مردم فرهنگ‌دوست از جمله در زمینه اهدا، و شناسایی نسخ خطی دارید؟

○ با توجه به اهمیت توسعه در این کار، ترویج فرهنگ مکتوب و شناساندن میراث گرانبها و کهن ایران اسلامی به نسل‌های آینده و ضرورت به کارگیری استعداد‌های جوان و فعال و تشویق آنها به امر تحقیقات در حوزه کتاب و با توجه به خاص بودن مخاطبان این گونه آثار که بیشتر دانشجویان، اساتید، کتابخانه‌ها، مراکز علمی و تحقیقاتی هستند. بنابراین، سرمایه‌هایی که در رشد و توسعه این آثار به کار گرفته می‌شود گردش چندانی ندارد تا ناشران میراث کار، بتوانند از قبیل نشر این آثار، انتشارات خود را اداره کنند. لذا می‌بایست از طرف مراکز دولتی حمایت مضاعف شوند. و همانطور که برخی مؤسسات بین‌المللی مانند مؤسسه انتشاراتی کیمپ یا انتشارات بریل در لندن و یا مؤسسه فرهنگی کوشنپور در ایران مراکزی هستند که از عواید موقوفات مردمی به فعالیت خود ادامه می‌دهند.

◀ روش تصحیح فنی و علمی نسخ خطی از اواخر دوره قاجار شروع شد و افرادی چون ملک‌الشعراء بهار و محمدخان قزوینی به ترویج این فن، همت گماشتند و مطابق اسلوب تصحیح متونی که از غریبها دیده بودند، شیوه جدیدی، متناسب با زبان و ادبیات فارسی و عربی و نیز فرهنگ کتابت و تالیف در ایران، ابداع کردند

◀ دفتر نشر میراث مکتوب، در اواخر سال ۱۳۷۳ هجری شمسی به همت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی بنیان نهاده شد تا با حمایت از کوششهای محققان و مصححان و با مشارکت مراکز علمی و تحقیقی و موسسات نشر، در داخل و خارج از کشور، سهمی در نشر میراث مکتوب داشته باشد و مجموعه‌ای ارزشمند از متون و منابع تحقیق به پژوهندگان تقدیم دارد

بنابراین لازم است که امثال مرکز نشر میراث مکتوب علاوه بر استفاده از کمک‌های دولتی، مورد توجه مردم فرهنگ‌دوست قرار بگیرند. و با وقف نمودن بخشی از املاک و داراییها به ترویج این فرهنگ مکتوب کمک کنند.

● آقای ایرانی به نظر می‌آید مرکز در اطلاع‌رسانی فعالیت‌های خویش و شناساندن خود در بین دانشگاهیان و دانشجویان و دیگر اهل فن، ضعیف عمل کرده است.

○ نه خیر به نظر من اینطور نیست. و ما یکی از اهدافی که داریم این بوده است که از طریق اطلاع‌رسانی به موقع و گسترده، از دوباره‌کاری‌ها جلوگیری کنیم. لذا چه در داخل و چه در خارج، از طریق مجله آینه میراث، جهان کتاب، آینه پژوهش، نشر دانش، روزنامه‌ها و برخی مطبوعات دیگر، آخرین اطلاعات و

کارهای چاپ شده و حتی در دست چاپ را به اطلاع می‌رسانیم و با دانشکده‌های ادبیات و علوم انسانی سراسر کشور مکاتبه کرده‌ایم. و از آنها خواسته‌ایم بین ما و دانشجویان کارشناسی ارشد و دکترا ارتباط برقرار کنند و برنامه‌های حمایتی ما در زمینه پایان‌نامه‌ها را به اطلاع آنها برسانند.

همچنین در مجله آینه میراث که توسط این دفتر منتشر می‌شود بخشی را به انتشار اخبار در این زمینه اختصاص داده‌ایم و اخباری را که از مصححان و ناشران به دست می‌آوریم که آثاری در زمینه تحقیق دارند برای اطلاع‌رسانی درج می‌کنیم. از آخرین اطلاعات نشر متون از روسیه و لبنان از طریق دو نمایندگی خبری که در آنجا داریم اطلاعات مربوط به تازه‌های نشر را درج می‌کنیم. و از طریق شبکه اینترنت با بیش از ۲۰۰ مرکز ایران‌شناسی و کتابخانه‌های دانشکده‌های شرق‌شناسی خارج از کشور و ایران‌شناسان معروف، ارتباط داریم. و نیازهایشان را از طریق شبکه اینترنت دریافت می‌کنیم. و برخی مراکز مهم تحقیقاتی مثل مؤسسه الفرقان لندن که متونی را منتشر کرده، پیشنهاد همکاری در چاپ دو عنوان کتاب به آنها داده‌ایم. این اطلاع‌رسانی در شکل‌های مختلفی انجام گرفته و روز به روز از طریق مجله، تلاش‌های ما در این زمینه بیشتر خواهد شد.

● به عنوان آخرین سؤال لطفاً بفرمائید برنامه‌های آینده دفتر چیست؟

○ علاوه بر اینکه تلاش خود را در حوزه ترویج اهتمام به فرهنگ تحقیق و تصحیح متون گسترده خواهد کرد. و به خصوص در بین دانشجویانی که موظف به ارائه پایان‌نامه‌های تحصیلی هستند و در حال حاضر ماهانه ۵ تا ۱۰ عنوان پیشنهادی را بررسی و ارزیابی می‌کنیم، و هم‌اکنون نزدیک به ۷۰ عنوان، مراحل پس از حروف چینی و نمونه‌خوانی را طی می‌کنند و تا آخر سال حدود ۲۰ عنوان جهت انتشار به چاپخانه‌ها سپرده می‌شود. بنابراین برای سال آینده ۵۰ عنوان از عناوینی که پیشنهاد خواهد شد از جمله انتشارات این مرکز خواهد بود.

تشکیل جلسات بحث و نقد و معرفی در مرکز و دعوت از اساتید صاحب‌نام از داخل و خارج برای سخنرانی درباره ضرورت توجه متون کهن فارسی و عربی و نقد و معرفی متونی که چاپ می‌شود. تشکیل کلاسهای آموزشی برای دانشجویان و محققانی که می‌خواهند با روش تصحیح و تحقیق متون آشنا شوند، تبادل آثار با مراکز خارج از کشور، شرکت در نمایشگاه‌های کتاب و چاپ مشترک متون عربی با برخی از مراکز انتشاراتی کشورهای سوریه، مصر، لبنان و مؤسسه الفرقان لندن، انتشار ویژه‌نامه‌های کنگره‌های علمی که درباره شخصیت‌های علمی و ادبی و فلسفی و تاریخی گذشته تشکیل می‌شود و انتشار فهرس نسخه‌های خطی داخل کشور، ارائه خدمات به مصححان و محققانی که نیاز به نسخه و مشورت و راهنمایی دارند، چاپ و انتشار مجموعه رسائل کوچک و صفار در موضوعهای مختلف به صورت موضوعی، از جمله برنامه‌های آینده این مرکز خواهد بود.